

Absolventská práce LŠ PROTOS
Kvalifikační práce OČK Myšlenkové základy a historie skautingu

Dobry skutek jako vychovny prostředek

Autor práce: Martin Frána - Vranitko
Vedoucí práce: Jiří Zajíc – Edy
Rok: 2023

Úvod	2
Definice dobrého skutku	2
Výsada skautů? Nikoliv	2
Výzvy zakladatelů	3
Proč konáme dobré skutky	4
Jak konat dobré skutky	5
1. Všímavost	5
2. Empatie	6
3. Rozhodnost	6
4. Odolnost	7
Odměna za dobrý skutek	8
Velikost dobrého skutku	9
Prvek skautské výchovné metody	10
Dobrý skutek jako součást programu	10
Výzkum mezi členy	12
Vyhodnocení – odpovědi	13
Závěrečné zamyšlení	16

„Alespoň jeden dobrý skutek denně!“

(Denní příkaz)

Úvod

Ve své práci bych se rád zamyslel nad pojmem „dobrý skutek“ nebo „dobrý čin“, jeho důležitostí a významem z pohledu jednotlivce, ať už původce či příjemce dobrého skutku, i společnosti. Připomenu slova zakladatelů a pohledám nabádání a příklady konání dobra v historických pramenech. Pokusím se i nahlédnout do skautských myslí, jak chápou význam i samotný proces konání dobra naši členové od těch nejmenších až po rovery. Proberu význam a potenciál dobrého skutku přímo pro naši činnost i jako nosný prvek nového osmého bodu Skautské výchovné metody Zapojení do společnosti.

Definice dobrého skutku

Hledal jsem v nejrůznějších výkladových i naučných slovnících, ať už v tištěné nebo internetové podobě a přímou definici pojmu Dobrý skutek jsem nenalezl. Druhou možností tedy je vysvětlit si pojmy samostatně, neboť „skutek“ i „dobro“, popřípadě dobročinnost definice mají.

Skutek nebo také **čin** je událost, která se objektivně stala, zrovna se děje, nebo se teprve stane. Můžeme to popsat i jako základní prvek uvědomělého a cílevědomého jednání jednotlivce.

Dobro je zmíněno třeba ve Velkém slovníku naučném, kde se píše, že: Dobro je souhrnný pojem pro všechno prospěšné, hodnotné, vynikající. To, co odpovídá nejvyššímu mravnímu ideálu, opak zla. Starší Slovník naučný pak uvádí, že „... čím vyšší jest účel a čím spůsobilejší prostředek, tím povýšenější je dobro...“

Z výše uvedených vyplývá, že dobrý skutek je čin vědomý, uvědomělý. Není to něco, co člověk provede náhodou nebo omylem, i když okolnosti, které k tomu, aby někdo mohl vykonat dobrý skutek, mnohdy zdánlivě náhodné jsou. Cílem dobrého skutku je pak rozšiřování a posilování samotného ideálu dobra, a to jak u příjemce, tak u původce.

Výsada skautů? Nikoliv

Dobré skutky samozřejmě mohou konat a konají všichni lidé, není to nějaká výsostná výsada skautů, a dokonce nejen skauti mají povinnost vykonat alespoň jeden dobrý skutek denně. Tento náš denní příkaz se vyskytuje i ve woodcrafterském zákonu ve Světle lásky: „*Buď laskavý. Vykonej aspoň jeden dobrý skutek denně.*“ Odstavec o pomoci má ve svých zásadách i organizace Pionýr. Zatímco u Pionýra vycházíme z toho, že je to výsadně česká organizace přímo vzniklá ze skautských hodnot, Liga lesní moudrosti a woodcrafting vznikal a šířil se mezinárodně – podobně jako skauting přibližně i ve stejné době, na některých místech možná i dříve coby působení Ernesta Thompsona Setona a jím psané literatury.

Nějakou zmínku o potřebě pomáhání, či konání dobra bychom patrně našli u spousty dalších, nejen dětských a mládežnických spolků a organizací.

Úplně samostatnou kapitolu by si pak zasloužila církevní společenství. Křesťany Ježíš Novým zákonem „*Miluj bližního svého jako sebe samého*“ ke konání dobra a pomoci všem kolem sebe přímo vybízí.

Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidíš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi? Tehdy vyrazí jak jitřenka tvé světlo a rychle se zhojí tvá rána. Před tebou půjde tvá spravedlnost, za tebou se bude ubírat Hospodinova sláva. Tehdy zavoláš a Hospodin odpoví, vykřikneš o pomoc a On se ozve: “Tu jsem!” (Izaiáš 58, 7 – 9)

Hinduismus předepisuje „věčné povinnosti“ mezi něž patří i dobročinnost (dána) nebo nezištná služba (sevā). Islám má ve svých 5 pilířích „předepsanou almužnu“ (zakát), která se během let transformovala spíše do podoby povinné daně, ale svůj původ měla v dobročinnosti.

Troufám si tvrdit, že pokud by se pečlivě zkoumala další náboženství napříč věky a dějinami, nemálo jich bude obsahovat výzvy a povinnosti k pomoci bližním a okolí. Na srovnání těch 3 největších – tedy Křesťanství, Islámu a Hinduismu mě však velmi zaujalo, že zatímco u Islámu je dobročinnost přímo předepsaná daň zákonem, v Hinduismu se jedná o věčnou povinnost, v Křesťanství Ježíš pouze naléhavě, ale přesto velmi přátelsky, nabádá k pomoci a dobročinnosti. Člověk by to neměl dělat, protože musí, protože ho k tomu někdo bude nutit, ale protože miluje bližního svého a pomáhat by mu tak vlastně měl chtít.

V drtivé většině světa současná civilní morálka a mnohdy i zákony vycházejí právě z jednoho z těchto tří největších náboženství. Pomáhat kolem sebe a konat dobro je tak na velké části planety považováno za správné a chvályhodné. Koneckonců, jak tak sleduji cestopisy různých cestovatelů, nabývám pocitu, že naopak v té „nejcivilizovanější“ části světa – tedy v Evropě a USA se ochota pomoci svému okolí vytrácí.

Čím lépe je jedinec situován a zajištěn, tím lhostejnějším ke svému okolí se často stává. Z dobročinnosti se pak mnohdy stává spíše prvek marketingu a je pořádána hlavně okázale a důležitější je samotná reklama než skutečná pomoc. Tím spíše jsou pak lidé překvapeni a na otázku „Mohu Vám pomoci?“ reagují rozpačitě.

Výzvy zakladatelů

Naši zakladatelé, a je jedno, budu-li mluvit o R. Baden-Powellovi, E. T. Setonovi nebo A. B. Svojsíkovi, stavěli svá hnutí především s ohledem na stav mládeže. Uvědomovali si, jak společnost, a děti a mládež obzvlášť, ve městech upadá. Tím se obávali i budoucího úpadku celé společnosti. Skauting i woodcrafting byly budovány pro rozvoj mládeže nejen po fyzické ale i po duševní stránce a jedním z prvků výchovy byla i schopnost pomáhat svému okolí.

V Základech junáctví ve čtvrtém oddíle Základ organizace Svojsík rozebírá zákon Junáků a třetí zákon v tomto podání zní: Povinností junákovou je býti jiným užitečný a pomáhati jim.

„Junák koná svou povinnost především ostatním, nedbaje své zábavy, svého pohodlí, svého bezpečí ba i svého života. Má-li na vybranou mezi dvěma činy zeptá se: „Co je lepší pro jiné?“ A učiní pak toto. Je hotov každé chvíle pomoci každému, zachrání život ohroženému, přispěti raněnému. Dle sil svých se snaží každodenně vykonati aspoň jeden dobrý skutek, skutek lásky...“

Jedná se v podstatě o téměř doslovný překlad skautských zákonů podle toho, jak je napsal Robert Baden-Powell ve své knize Skauting pro chlapce (Scouting for Boys).

V kontextu dnešní doby působí možná trochu zvláště výzva konat bez ohledu na své bezpečí. Od profesionálních členů sborů IZS slýcháme vždy a znovu „myslete především na své bezpečí, ať nejste další obětí.“ Určitě by nám ale nikdy na mysl nemělo přijít: „Já bych tak rád pomohl, ale zrovna teď nemůžu protože...“, tam totiž ve skutečnosti ta myšlenka končí potlačeným „... se mi vlastně nechce.“

B-P ve své knize Skauting pro chlapce uvádí Rytířský kodex, podle kterého mezi rytířské vlastnosti a ctnosti patří i pomoc potřebným. Na základě tohoto kodexu pak vyzývá skauty k plnění alespoň jednoho dobrého skutku každý den:

„Když se ráno vzbudíte, vzpomeňte si, že musíte dnes pro někoho vykonat nějaký dobrý skutek. Uvažte si na kapesníku nebo skautském šátku uzel, ať vám to připomíná.

Když se vám někdy stane, že zapomenete vykonat dobrý skutek, musíte v dalším dni vykonat dva. Pamatujte, že podle skautského slibu je to otázka vaší cti. Nemyslete si, že skauti musí vykonat jen jeden dobrý skutek denně. Musí vykonat jeden, ale mohou jich vykonat padesát, čím více, tím lépe.“

A. B. S. se v Základech junáctví také odvolává na rytířské ctnosti a navíc jde ještě dál a uvádí příklady rytířského chování na historických postavách. Připomíná třeba štedrost krále Karla IV., nezištnost pana Lva z Rožmitálu nebo sebeobětování knížete Vladislava III pro záchranu mnoha jiných lidských životů.

Proč konáme dobré skutky

Já svá vlčata, a skauty kolem sebe, učím, že skauti jsou, nebo by měli být, moderní rytíři dnešní doby – čestní, odvážní, poctiví, dobrotiví, pomáhající. Že skauting byl vymyšlen vlastně proto, aby prostřednictvím skautských myšlenek a příkladů mohl být svět měněn na trochu lepší místo k žití. Ukazují dětem, že nejsme první, a obávám se, že ani poslední, kdo se snaží svět měnit. Koneckonců mnozí diktátoři, jako byl Hitler, Stalin, Lenin a další, také byli přesvědčeni, že když svět ovládnou jejich ideologií a nástroji strachu a útlaku, že tím změní svět k lepšímu. Jaksi ale chtěli měnit svět především pro sebe a ve skutečnosti bez ohledu na všechny ostatní.

Skauti jdou na změnu světa jiným způsobem. Právě konáním dobrých skutků, nezištnou pomocí, všímavostí a vlastním příkladným chováním můžeme motivovat a navádět ostatní na správný směr, jak ze světa opravdu stvořit o kousek lepší místo. Místo, kde se všem bude dobře žít.

Na youtube je už řadu let ke zhlédnutí video s názvem: „Life Vest Inside - Kindness Boomerang - "One Day". V klipu je na jedné ulici během pár minut vykonáno ohromné množství dobrých

skutků, které navíc mají podobu koloběhu. Celý klip začíná tím, že pouliční dělník pomůže zvednout se chlapci, co spadl při jízdě na skateboardu. Chlapec pak pomůže starší dámě při přechodu přes silnici, a tak to jde celé dál, až se nakonec, po sérii drobných i větších pomocí, samotným příjemcem dobrého skutku stává opět dělník, kterým celý klip začínal. Video působí trošičku naivním dojmem a dění na ulici je velmi zhuštěné a především zjednodušené, ale může posloužit jako krásná ukázka skutečného koloběhu dobrých skutků. Když já pomůžu tobě, ty pomůžeš někomu dalšímu a dobro se klidně může začít šířit jako lavina a pomáhat si navzájem bude čím dál tím více lidí, nebo se třeba vrátí ke mně samotnému odněkud, odkud bych to vůbec nečekal.

Jak konat dobré skutky

1. Všímavost

Chceme-li konat dobré činy, musíme být především všímaví a otevření ke svému okolí. Můžu vždy vylézt z kůže, když jdu s vlčaty na výpravě krásnou přírodou a kluci jsou ve skutečnosti zanořeni do nějaké alternativní reality jakési počítačové hry, o níž si se zájmem povídají. V tu chvíli si trochu škodolibě přeji, aby se cesta stala náročnou, aby na ní byly kameny, výmoly, větve, zkrátka, aby vytrhla vlčata z jejich bubliny a svou náročností je přiměla vnímat skutečnou realitu. Pro mě je to pak signálem k vymyšlení nějaké aktivity, abych je z té jejich imaginární bubliny brzy vytrhl cíleně.

Myslím si, že jedním ze skutečně největších problémů dnešního civilizovaného světa je lhostejnost, doktrína „každý se musí postarat sám o sebe“. Ano, každý by se opravdu především měl postarat sám o sebe (koneckonců odpovědnost k sobě je jedním ze tří skautských pilířů), ale měl by to brát jako začátek, ne jako cíl. Postarám se o sebe, abych mohl pomáhat druhým. Člověk, který leží na ulici, může mít stejně tak hypoglykemický záchvat, skryté zranění nebo může být skutečně jen opilý. Většina lidí ho ale bohužel obejde právě s myšlenkou „co je mi do opilce“. Spadlá větev na cestě, upadlá dopravní značka, střepy na chodníku... to mě nezajímá, o to se přece má starat správa města. Když ale, kupodivu, takový člověk na zpáteční cestě upadne a poréže se právě o ty střepy, hned ho zajímat budou a bude se domáhat odškodnění.

Potkal jsem kdysi značku otočenou do protisměru a přemýšlel, mám ji otočit, nahlásit závadu, nebo co mám vlastně dělat. Během přemýšlení jsem došel až domů a sám před sebou se styděl, že jsem to nechal být – promeškal jsem příležitost k dobrému činu. Ale nějak to ve mně hlodalo dál, až jsem se zeptal kamaráda/skautského bratra – policisty, jak bych měl v takovém případě postupovat, aby mě třeba náhodně projíždějící hlídka nenařkla z vandalismu. Jeho odpověď byla: „Kéž by byl každý ochoten otočenou značku narovnat, odpadla by nám tím hromada nesmyslné a zbytečné práce... nám nebo technické správě.“ A pak mi doporučil si prostě na mobil jako důkaz vyfotit stav před tím, než bych na značku sáhl.

Prvním bodem ke konání dobrých činů je tedy, podle mě, otevřenost a všímavost. Při svých cestách a běžném životě nebýt uzavřený do své bubliny, ale aktivně si všímat okolí. Všímavost bychom ve svých svěřencích měli určitě podporovat a aktivně rozvíjet. Vzpomeňme na díla Jaroslava Foglara – Jestřába, v nichž hlavní hrdinové, nejen z příběhů o Rychlých šípech, dokázali popsat třeba, jak vypadal pachatel nějaké drobné trestní činnosti, nebo na poutavá

vyprávění o zajímavých a úchvatných místech, která někdo objevil a chtěl tam nalákat ostatní na výpravu.

Ke cvičení všímavosti a pozorovacího talentu slouží obrovská spousta her a aktivit od jednoduchých hříček v našich klubovnách – třeba prohlédnout si klubovnu, jít za dveře a pak zkoumat, co se změnilo; jeden z členů odejde stranou a zbytek kamarádů si vymění nějaké věci mezi sebou; na výpravách v přírodě se pak můžeme učit stopovat zvěř, hledat, co tu roste za rostliny, co do přírody patří a co ne, už u vlčat bývá oblíbená aktivita „co se tu dá sníst“ – zaměřit se na postřehnutí jahod, malin, ostružin, jablek a dalšího ovoce, co se běžně vyskytuje v přírodě; až po komplikované detektivní hry a různé simulace. Tyto všechny aktivity v nás probouzí a posilují pozorovací talent a všímavost, které nám pak mohou být užitečné a prospěšné v mnoha různých životních situacích.

2. Empatie

Druhou podmínkou pro činění dobrodiní opravdu ve prospěch ostatních je, dle mého názoru, empatie. Musíme se umět vcítit do druhých a do jejich potřeb, abychom mohli opravdu skutečně a účelně pomáhat. Ve skautských časopisech se mnohdy objevil komiks o příčinlivém skautíkovi, který převáděl babičky přes přechod na silnici ve jménu konání dobrých skutků, a to i za cenu, že dotyčná na druhou stranu, chuděra, vůbec nechtěla.

Je dobré si uvědomit, že dobrý čin nekonáme pro své vlastní potěšení, abychom si mohli odškrtnout „splněno“. Konáme ho především právě pro to, abychom napomáhali světu kolem sebe, a dělali ho lepším. Proto se musíme nejdřív vcítit do potřeb a nálad lidí okolo. Ne každý, kdo vypadá bezradně nebo bezmocně, opravdu pomoc potřebuje. Na druhou stranu může ale pomoc rád přijmout i někdo, kdo na to vůbec nevypadá. A někdy se může dokonce stát, že je zřetelné, že někdo pomoc potřebuje, ale není ochoten ji přijmout. Jistě k tomu má vážné důvody a měli bychom být schopni to respektovat.

Mnohdy je to ovšem i o přístupu, chování a občas bohužel i vzezření potenciálního dobrodince. Nemůžu se ovšem divit, že když vyskočím z vlaku s notně zakaboněnou tváří, navíc v pomačkaném a ušpiněném oblečení, že si paní nenechá s těžkým kufrem na schodech pomoci a radši se s ním potáhne sama. Ona totiž nebyla u toho, když se mi celý den nedařilo v práci, dobíhal jsem na nádraží přes půl cesty, a ještě jsem sebou plácl do bahna, protože mi to ujelo při pokusu si cestu zkrátit přes travu. Paní vidí špinavou prapodivnou existenci, co se jí možná snaží kufř ukrást.

Pokud tu, jako skauti, máme na světě být opravdu proto, abychom dělali svět lepší skrze vlastní příklad a dobré skutky, pak je opravdu důležité umět se vcítit a umět vycítit potřeby ostatních. Být schopen své sobecké „já“ malinko potlačit ve prospěch bližních. Určitě existuje celá řada her, simulačních aktivit, motivačních scének a dalších způsobů, jak empatii rozvíjet. Já osobně si myslím, že nejvíc ale v tomto směru udělá osobní příklad samotného vůdce nebo rádce, který se laskavým, ale nevtíravým způsobem vedení zajímá o potřeby a pocity jednotlivých členů ve spojení s výchovou k rozvoji duchovních hodnot, které nás formují.

3. Rozhodnost

V knize Seneca o dobrodincích jsem našel zajímavou stať: **„Prosím, je slovo trapné, tížící, musí být vyslovováno se sklopenýma očima. Takového slova musíš ušetřit přítele a každého, koho chceš učinit svým přítelem tím, že si o něho zjednáš zásluhu. Kdo poskytl službu prosícímu, poskytl ji pozdě, i když spěchal. Proto musíme uhodnout přání každého, a jakmile**

jsme je pochopili, musíme je zbavit té nejtěživější nutnosti, nutnosti prosit. Věz, že bude příjemně kvít v srdci jen takové dobrodiní, které půjde vstříc.“

Dobrý čin je náš skutek tehdy, vykonáme-li ho z naší vůle, bez pobízení, bez žádostí. Neměli bychom čekat žádost o pomoc, sami bychom ji měli aktivně nabízet. To my bychom se měli ptát, ne čekat na otázku. A ten vhodný čas pro vykonání dobrého skutku bývá obvykle prchavě krátký. Většinou ten správný čas je spíše okamžikem, kdy se musíme ihned rozhodnout konat, protože jinak ten okamžik pomine. Možná potřebnému pomůže někdo jiný, možná si potřebný sám pomoc vyžádá. V obou případech to znamená, že nerozhodností byl promeškán ten správný okamžik k vykonání dobrého činu.

Heslo skautů a skautek zní Bud' připraven. Bud' me tedy připraveni na co nejvíce situací, které mohou nastat. Nebojme se rozhodovat sami za sebe a umějme se rozhodovat rychle. Jak na to? Zařazováním nejrůznějších programů, her a simulací, které nás mohou připravit na reálný život. Pokud si v bezpečném prostředí skautské družiny v rámci nějaké simulace budeme moci vyzkoušet jak reagovat i v nepříjemných a nepohodlných situacích, ve skutečném světě budeme připraveni a nic nás nezaskočí. Většina simulačních her je navíc časově omezena a nutí nás jednat rychle a bez dlouhého rozmýšlení. Výhodou je, že hru můžeme zkazit jednou, dvakrát, desetkrát a maximálně tak přijdeme o body, ve skutečném světě jde ale mnohdy o to nejcennější: čest, zdraví, někdy dokonce i o život.

4. Odolnost

Při společném rozhovoru s Jiřím Zajícem – Edym padla ještě čtvrtá schopnost, kterou skaut/člověk potřebuje, aby mohl vykonávat dobré skutky. Edyho tu uvádím proto, že schopnost „odolnosti“ nevyšla primárně z mé hlavy, ale rozhodně s touto myšlenkou souhlasím.

Všichni jsme neustále pod tlakem svého okolí, někdo si tento tlak téměř neuvědomuje, pro jiného může být velmi ovlivňující. Okolí na nás působí, ať chceme, nebo ne. Obzvlášť pro mladého, dospívajícího člověka může být náročné odpojit se na chvíli od své party pro to, aby třeba pomohl s kočárkem do schodů. Dospělý člověk, i jinak všeobecně psychicky vyrovnaný, je zase pod neustálým tlakem časového harmonogramu. Nebezpečí pozdního příchodu do práce, na domluvenou schůzku, potřeba vyzvednout svého potomka ze školy či školky – to všechno může negativně ovlivňovat naše rozhodování v okamžiku, kdy se dostaneme do situace, v níž by bylo zapotřebí pomáhat, ale jsme pod tlakem času.

Předchozí tři schopnosti lze poměrně snadno cvičit a procvičovat na našich schůzkách a akcích. Myslím, že je mám seřazené od té nejjednodušší po náročnější co do získávání a procvičování. Pěstování odolnosti vůči okolním tlakům je asi to nejtěžší. A i když v rámci běžného skautského programu probíhají nácviky spousty různých situací od těch běžných až po krizové a dítě/dospívající má v rámci své družiny nebo oddílu dost příležitostí k interakcím s ostatními, pořád si myslím, že to není dostatečné. Podle mě je potřeba pěstovat ve skautkách a skautech také pocit sounáležitosti a přesvědčení, že, to mnohdy trnité a náročné, hledání a služba Dobru je tou správnou cestou. Že zkrátka stojí za to se trošku obětovat a pomocí druhým udělat svět o kousek hezčí.

Odměna za dobrý skutek

Jaká je vlastně odměna za dobrodíní? Když se necháme odměnit hmotnou věcí, zůstává čin ještě dobrým skutkem? Když jsem tyto otázky pokládal dětem, na první mi vesměs moc odpovědět neuměly. Zato na druhou otázku odpovídaly téměř všechny shodně: „Ne!“

Potřebujeme být vůbec za dobrodíní odměňováni? V některých materiálech zabývajících se výchovou se můžeme dočíst, že malé dítě je v podstatě nevědomky sobecký tvor. Teprve se učí zvládat svoje emoce, odkládat svoje potřeby a tužby. Převládá u něho potřeba Já... Já chci... Já potřebuju. Z těchto stavů, kdy dítě nezvládá svoje emoce a odkládání svých potřeb a tužeb, pak také vzniká první období vzdoru, které může trvat až do předškolního věku. Dítě nám vlastně možná ani nechce vzdorovat, ale jeho nervová soustava ještě není dostatečně vyzrálá a dítě nemá dostatek zkušeností na to, aby umělo situace řešit jinak. Z toho také plyne, že pokud dítě něco dělá, dělá to proto, že očekává nějaký zisk z tohoto konání.

Pokud benjamínek, mladší světluška nebo vlče vykonají dobrý skutek a zvládnou navíc odmítnout odměnu, je to od nich opravdu obrovský výkon. Vzepřeli se tak svému „já“ a vydali se na stezku pomoci, dobrodíní a směřují opravdu k tomu, být dobrými občany naší společnosti. Od svých rádců a vůdců by, podle mě, měla za každý takový čin přicházet odměna v podobě pochvaly a povzbuzení k dalším dobrým skutkům.

U starších světlušek a vlčat, skautů a skautek už není třeba tolik chválení, ale povzbuzování a vlastní příkladné chování od samotného rádce nebo vůdce by rozhodně chybět nemělo.

Od roverů a rangers, zvláště skautují-li od malička, už pak můžeme očekávat, že sami chápou, proč vykonávat dobré skutky a jaká je za to ta skutečná odměna. A přesto vyzdvihnout občas v kolektivu ostatních, že tahle sestra / tenhle bratr vykonal něco obzvlášť příkladného nebo to vykonal třeba za cenu svého největšího sebezapření, nejen povzbudí samotného dobrodince, ale dá i dobrý příklad ostatním.

Co je tedy vlastně tou skutečnou odměnou? Přece radost přijímajícího. Když vykouzlí úsměv na tváři bezmocného nebo bezradného člověka. Když si příjemce dobrého skutku pomyslí: „přeci jen ten svět není tak špatný a lidé tak sobečtí, jak to vidíme v každých zprávách.“ My skauti jsme tu přece od toho, abychom dělali svět lepším. To můžeme dělat právě skrze dobré skutky. Konáme-li dobré činy, pracujeme pro samotnou podstatu existence skautingu.

„Ten, kdo udělal dobrý skutek, má mlčet. Mluvit má ten, v jehož prospěch byl udělán.“

Lucius Seneca

Půjčil jsem si ještě jednou citát od Lucia Senecy. Především proto, že si myslím, že pokud si z konání dobrých skutků uděláme marketing, ztratí tím naše dobrodíní význam. Už nekonáme dobro proto, abychom někomu pomohli, někoho zahřáli na srdci, ale abychom se tím mohli chlubit. Aby ostatní říkali, „to je borec, ten koná dobro, kde může.“ To už je, podle mého názoru, vypočítavost a ne dobrodíní, a neslučuje se to se zásadou, že dobrý skutek se má konat bez nároku na odměnu.

„A co když...“ použije vlče svou oblíbenou otázku a pokračuje „... mi paní bude za pomoc něco, třeba čokoládu, vnucovat a bude říkat, že bude smutná, když si ji nevezmu?“ Obvykle odpovídám, že může použít například odpověď: „Jsem skaut, a mou odměnou je právě to, že jsem dnes vykonal dobrý skutek a splnil tak svoji povinnost.“ Ještě větší odměnou je možnost někomu pomoci a udělat tak svět o kousek lepším. Nicméně si pamatuji okamžik ze svých

skautských let, kdy jsme ještě s jedním bráškou z oddílu pomáhali paní s nákupem od autobusové zastávky domů. Paní se roztrhla taška a nákup se jí rozsypal po ulici. Pomohli jsme jí dostat všechno domů a ona nám pak z vděčnosti začala nabízet hromady sladkostí. Po chvíli už jsme ani jeden nevěděli „kudy kam“ a souhlasili jsme, že si vezmeme pytlík bonbonů a malou čokoládu, protože paní naléhala, že by ji opravdu moc mrzelo, kdyby nás nemohla nijak odměnit. Oboje jsme nakonec po dlouhém uvažování vzali do klubovny a rozdělili se s celou družinou. Tehdy nás rádce pochválil, že jsme z toho vybruslili celkem dobře a tím, že jsme se rozdělili s dalšími bráškami, vlastně vykonali o jeden dobrý skutek navíc.

„Dávejte a dostanete.“ Jednoduchou odpověď na odměnu za dobré skutky poskytuje křesťanství. Vždyť Ježíš ukazuje, že právě ti, kdo budou pomáhat potřebným a místo hamounění budou rozdávat ze svého, budou vyvýšeni a dojdou odměny v Království nebeském.

Velikost dobrého skutku

Existují malé, nebo velké dobré skutky? Určitě jsou všechny stejně potřebné. Říká se, že nejmenší dobrý skutek je úsměv. Když nebudeme chodit světem zakabonění, zapšklí, na každého se mračit a reagovat úsečně, podrážděně, je to to nejmenší, co můžeme udělat pro zlepšení atmosféry kolem sebe. Opravdu velkým činem je pak záchrana života nebo životů.

Osobně si myslím, že nelze srovnávat velikost dobrých skutků podle jejich dopadu, podle působnosti. Už jen proto, že jako jednotlivci nemůžeme nikdy vidět úplně všechny důsledky našeho jednání, ale vidíme mnohdy jen zlomek těchto důsledků. Když třeba na malé, skoro nepoužívané silničky, která vede lesem mezi obcemi, odstraním z cesty spadlou větev, zdá se to být poměrně „malý“ dobrý skutek. Jenže pár desítek minut po mém průchodu tam může jet někdo na kole, motorce, a pokud bych tam tu větev nechal, mohla se klidně stát nehoda. Svým nepatrným činem (třeba jen lehkým kopnutím do větve) jsem tak mohl někomu klidně zachránit život. Já už se to ale nedozvím.

Pokud už potřebujeme dobré skutky porovnávat, pak by to asi bylo lepší podle vynaložené energie, sebezapření nebo prostě jen opuštění svého pohodlí, které musel vykonavatel činu provést. Ani tady to ale nebude objektivní, protože pro někoho třeba pomoci vynést kočárek z autobusu může být na hranici fyzických sil a pro druhého ten samý čin bude úplná pohoda.

Pojďme tedy nerozdělovat dobré činy na velké, nebo malé, vždyť každý skutek, který je prováděn z lásky k bližnímu svému, každý čin pomoci, je potřebný.

Některé dobré skutky se mezi společnostmi staly natolik běžnými, že se začalo úplně zapomínat, že to zpočátku byly projevy dobra a lásky a staly se normou a běžným chováním ve společnosti, na které když někdo zapomene, nebo ho cíleně ignoruje, pak jsou ostatní pohoršeni. Jako příklad můžu uvést třeba chování v prostředcích hromadné dopravy, kde se stalo dobrým zvykem, že pouštíme sednout seniory, lidi zdravotně znevýhodněné nebo handicapované. Pokud se najde jedinec, který takového člověka sednout nepustí, ostatní se na něho buď dívají „skrz prsty“, mnohdy se najde někdo, kdo na toto upozorní a dotyčného „nevychovanec“ se pokusí poučit a přimět k dodržení této normy. Na jednu stranu tak možná přicházíme o možnosti ke konání snadných činů lásky, na druhou stranu to může být známka vyspívající společnosti, která se tak k sobě chová ohleduplněji a více empaticky.

Prvek skautské výchovné metody.

V září 2022 na mimořádném Valném sněmu Junáka – českého skauta vstoupily v platnost nové stanovy, v nichž byl zařazen osmý prvek skautské výchovné metody Zapojení do společnosti. Primárně tento bod výchovné metody říká, že bychom neměli stát stranou a říkat si, že zbytek světa nás nezajímá, že my jsme skauti, pracujeme si sami pro sebe a co je nám do okolí. Naopak bychom se měli co nejvíc snažit zapojit do okolního světa jeho poznáváním, spoluprací a pomocí. Měli bychom si uvědomovat, že jsme členy nejen místní nebo národní, ale i mezinárodní komunity.

Služba společnosti, konání dobrých činů ve prospěch ostatních je způsob, jak se zapojit do místní nebo i širší komunity.

Všimli jste si někdy, jak jsou seřazeny skautské zákony? 3. bod skautského zákona říká, že skaut/skautka je prospěšný/prospěšná a pomáhá jiným. 4. bod říká, že skaut/skautka je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem/sestrou každého skauta a skautky. Přátelství nebo bratrství by samozřejmě mělo být nepodmíněné, ale vždycky platilo, že pokud chceme na svou stranu někoho získat, je dobré začít tím, že budeme dělat něco v jeho prospěch. Nemyslím tím, že bychom si měli přátele vysloveně „kupovat“ nebo se jim podbízet. Považuji to za projev dobré vůle a impuls ke vzniku něčeho nového. Když budu mít souseda, se kterým se vždy jen míváme, můžeme se tak mít celý život. Když mu jednou podržím dveře od domu a na jeho poděkování odpovím s úsměvem: „V pořádku, to by přece udělal každý.“ Je to příležitost k navázání konverzace a potenciálnímu zlepšení sousedských vztahů. Je to první krok.

Stejně tak se my skauti zapisujeme do povědomí lidí přinejmenším třeba v okolí svých kluboven. Pokud se kolem kluboven (i v nich) budeme chovat slušně a nebudeme svou činností nikoho zbytečně obtěžovat (nemám tím na mysli, že nesmíme hrát hry, nebo při nich přiměřeně povykovat a běhat), pak názor okolí bude patrně: „Tam jsou skauti, ti jsou v pohodě.“ Když ale navíc občas třeba uklidíme v širším okolí odpadky, nebo provedeme nějakou jinou prospěšnou činnost, bude náš „kredit“ mínění veřejnosti dále stoupat. A nemusíme se přece zastavit jen v okolí svých kluboven.

Dobrý skutek jako součást programu

Když přijde nováček do oddílu, začíná se pomaličku seznamovat s tím, co to znamená „skautovat“. Postupně se dozví a sám přijde na to, že skaut není jen nějaký kroužek, kde si bude jenom hrát a trávit volný čas. Ale že i pomocí těch her získá řadu zajímavých znalostí a dovedností, které mu nebudou sloužit jen ve skautském prostředí, ale upotřebí je kdykoliv ve svém životě. Získá řadu přátel a sžije se s oddílem tak, že je ochoten účastnit se i věcí, nad kterými by normálně ohrnul nos – třeba jít každoročně sbírat odpadky nebo těsně před Vánoce mrznout na náměstí kvůli něčemu, čemu se říká Betlémské světlo.

Když přijmeme nováčka do oddílu, začínáme ho seznamovat, nejlépe pomocí her a zábavy, se vším, co by měl vědět a znát. Připravujeme pro naše svěřence – světlušky, vlčata, skautky, skauty a R&R zajímavý a bohatý program, necháváme je pomalu pronikat do tajů toho, proč jsou skauti na světě – aby dělali svět o kousek lepším. Povídáme si s nimi o zásadách a potřebě

konání dobrých činů. Vysvětlujeme si, co dobrý čin je a není, jak a kdy ho konat... věřím, že nezůstáváme jen u teorie. Vždyť dobrý rádce po takové krátké rozmluvě o dobrém skutku s družinou může navrhnout: „Co kdybychom teď vykonali nějaký společný dobrý skutek, napadá vás někoho něco?“ I kdyby to mělo být vydrhnutí společné chodby, srovnání přezůvek na chodbě i ostatním družinám, vysbírání odpadků v okolí kluboven... je to okamžitý přechod od slov k činům. Je samozřejmé, že rádce v ten okamžik nevysílá družinu a nezůstává sedět se slovy: „Tak běžte a dělejte svět lepším, já si tu zatím dopočítám bodování,“ ale jde aktivně se svou družinou a jde svým klukům nebo holkám příkladem.

Stejně tak lze naplánovat „spáchání“ nějakého prospěšného činu na budoucí schůzku, výpravu či tábor. Spousta lesních kurzů a škol má přímo v programu začleněnou nějakou pomoc při opravách památek, v sociálních zařízeních, při čištění lesa... asi nemá smysl pokoušet se vymyslet nějaký nápadník dobrých skutků, ani o tom dlouze povídat. Oddílů a družin je hodně, každý má jiné podmínky, jiné okolí, a hlavně máme všichni v konání dobrých činů ve prospěch okolí velkou tradici. Chtěl jsem spíš jen připomenout, že i taková činnost je plnohodnotným programem a nemělo by se na ni zapomínat.

Výzkum mezi členy

Provedl jsem ve svém středisku, od benjamínků až po dospělé členy krátký výzkum na téma vnímání dobrého skutku. Zajímalo mě, jak se s věkem mění vnímání a názor na konání činů lásky. Protože jsem nechtěl šestky a družiny dlouze zdržovat od jejich programů, připravil jsem si 4 otázky, které jsem pokládal postupně úplně všem. Před tím, než jsem se začal ptát, jsem vždy družinu poprosil, aby nikdo neplácal schválně nesmysly, ale že jinak považují všechny jejich odpovědi za správné, protože chci znát jejich názor. A že stejně tak prosím i ostatní, aby se teď s nikým nedohadovali, nikoho nepřesvědčovali „že to má být jinak“ a aby se nikomu neposmívali.

1. Co pro tebe znamená dobrý skutek?
2. Proč máme dělat dobré skutky?
3. Můžu si vzít za dobrý skutek odměnu? Je za něj nějaká odměna?
4. Je těžké vykonat každý den alespoň jeden dobrý skutek?

Celkem se minivýzkumu zúčastnila jedna skupinka benjamínků (8 dětí), 4 šestky světlušek a vlčat (celkem 16 děvčat a 18 chlapců), 3 družiny skautů a skautek (15 chlapců a 10 děvčat) a kmen roverů a rangers (7 neaktivnějších členů). Celkem to bylo tedy 74 dotazovaných.

Samotný průběh minivýzkumu byl ovlivněn způsobem jeho průběhu. Navštívil jsem vždy šestku/družinu na její pravidelné schůzce, vysvětlil jim, kvůli čemu za nimi přicházím a poté si s nimi povídal „u kulatého stolu.“ Členové se evidentně navzájem ovlivňovali a nechávali ovlivňovat svými „předřečníky“.

Na jednu stranu to znehodnotilo samotný průběh, protože jsem se nejednou setkal s odpovědí ve smyslu: „Souhlasím s tím, co už bylo řečeno,“ nebo „neřekl/a bych to jinak.“ S tímto typem odpovědi jsem se nesešel pouze u benjamínků, kde se každý opravdu snažil vymyslet svoji odpověď.

Na stranu druhou mi ovšem přišlo, že toto společné povídání i jim samotným pomohlo utříbit si v hlavě pojem dobrého skutku. Obzvlášť u starších skautů a skautek a roverů a rangers jsem měl pocit, že jim tato řízená debata pomáhá v duchovním růstu.

Dalším rizikem, které vnímám jako ovlivnění průběhu minivýzkumu je, obzvlášť u mladších věkových kategorií, unavenost a ztráta pozornosti. V průměru jsem s každou skupinkou strávil 5 – 10 minut, což pro menší děti je na udržení pozornosti a soustředění zkrátka moc dlouho.

Lepší výsledky bych určitě získal, kdybych mohl s každým mluvit opravdu individuálně, nebo kdybych mohl při práci s družinou rozdělit povídání alespoň do dvou částí a uvolnit soustředění nějakou fitkou. Nechtěl jsem ale zatěžovat jednotlivé šestky a družiny více, než bylo nezbytně nutné.

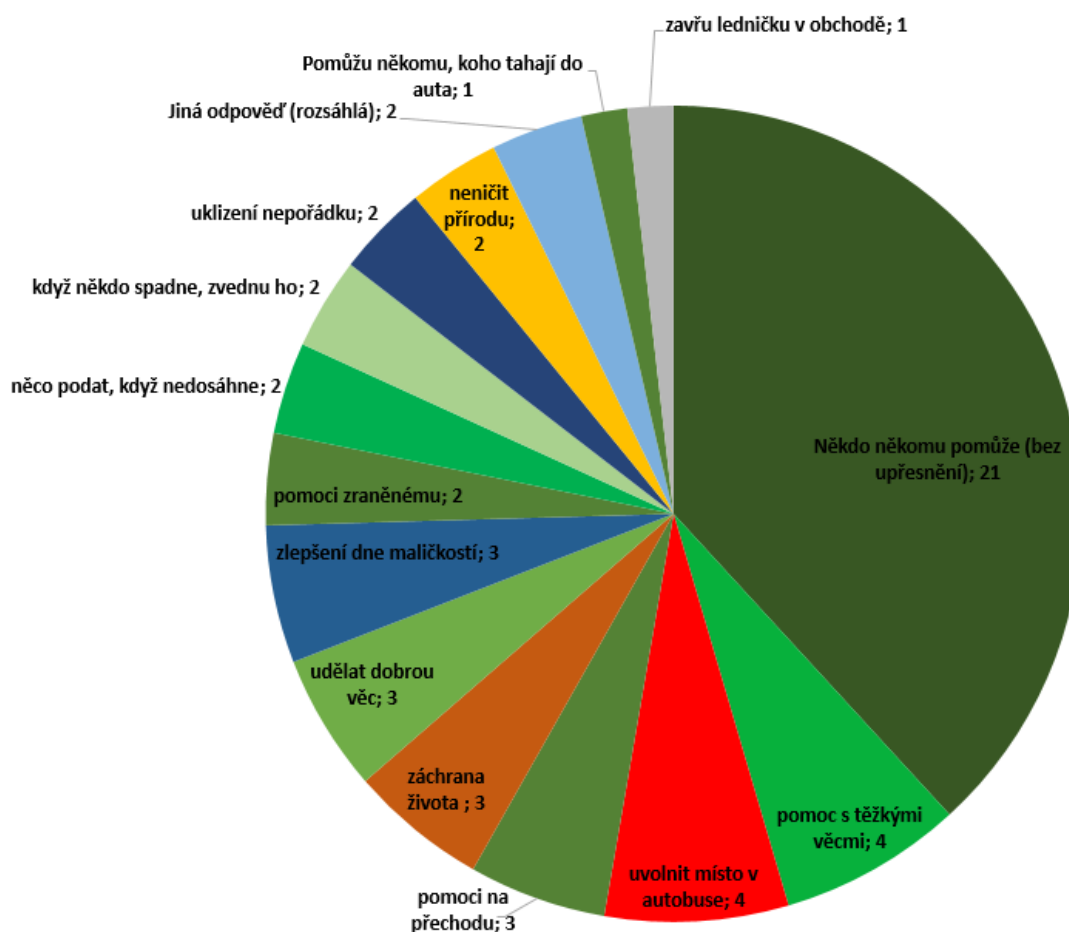
Vyhodnocení – odpovědi

Otázka č. 1 „Co je to pro tebe dobrý skutek?“

Nejmladší věková kategorie obvykle volila konkrétní příklady dobrých skutků. Věková kategorie vlčat a světlušek již lehce zobecňovala - pomoc kamarádovi, uklízení přírody. Až od starších skautů přes rovery a dospělé jsem se dostával k abstraktnímu vyjádření pomoci.

Všeobecně by se dalo říct, že členové našeho střediska chápou dobrý skutek především jako pomoc jinému člověku (35 odpovědí), výjimečně pak přicházely odpovědi na pomoc okolí nebo přírodě jako takové, především mladší tady mysleli na úklid nepořádku a uklízení odpadků – ale to může být ovlivněno i naší každoroční akcí Úklid Bezručova údolí, kdy na jaře pravidelně vyklízíme oblíbenou rekreační zónu od odpadků.

Jako typický dobrý skutek bylo vždy vnímáno převádění slepců přes ulici, vznikla na to i spousta vtipů. Jsem rád, že, alespoň v našem středisku, je tento relikv překonaný a za typický dobrý skutek je považována právě pomoc někomu.

V grafu jsem schválně volil odstíny zelené pro všechny odpovědi, které se týkaly pomoci.

Otázka č. 2 „Proč máme dělat dobré skutky?“

Při otázce č. 2 se víceméně všichni, napříč věkovými kategoriemi, shodovali na tom, že dobré skutky děláme proto, abychom někomu pomohli, abychom někomu udělali radost. Starší pak odpovídali ve smyslu: „protože tím pomáháme zlepšovat svět.“

„Kdybysme nedělali dobré skutky a byli na sebe oškliví, svět by byl divný a strašný“ – světluška

Od skautů a skautek jsem dostával často odpovědi ve smyslu, že konáním dobra nepomáhám jen příjemci dobrodiní ale vlastně i sám sobě, že touto pomocí nezlepšuji jen svět kolem sebe ale i sám sebe.

„Protože tím pomůžeme jak sobě, tak danému něčemu a my i to dané něco budeme mít lepší pocit“ – skaut

Zatímco u první otázky se daly odpovědi trošku shrnout do jednotlivých kategorií, zde už začínaly, obzvláště u skautů, skautek a roverů, fungovat individuální vyjadřovací schopnosti a odpovědi se opravdu dost různily. Společným pojátkem všech odpovědí se však stalo zlepšování světa, svého okolí a nálady ve společnosti.

„Dobré skutky vyvažují zlo tohoto světa. Kdyby se všichni rozhodli, že si každý bude jen hrabat pro sebe, nikdo by nebyl šťastný nakonec“ - rover

Otázka č. 3 Můžu si vzít za dobrý skutek odměnu? Je za něj nějaká odměna?

V odpovídání na třetí otázku měli nejvíce jasno právě benjamínci. První odpovědí bylo: „Pokud vám někdo odměnu dá, pak ano.“ Další se pak prostřídali v odpovědích „ano a ne“ a začali ztrácet pozornost a překřikovat se. Každý si však trval na své pravdě.

Vlčata se shodla na tom, že odměna je poděkování od toho, komu pomohla, ale pokud jim někdo bude odměnu nabízet, vezmou si ji. Nevzala by si však peníze.

„Jo, když ti to někdo nabídne. Když o to budeš žebrot, není to dobrý skutek.“ - vlče

U světlušek mnohem více převládal názor, že odměna není důležitá, že odměnou je ten samotný skutek a radost toho, komu pomohly. Žádná ze světlušek neřekla, že by si odměnu vzala. Myslím si, že tady se malinko ukazuje rozdíl mezi chlapci a děvčaty, kdy, i když si to poslední dobou společnost vcelku nerada připouští, myšlení, zájmy a temperament mezi pohlavími nejsou ve většině totožné.

„Odměna je, že místo nějaké bonboniery nebo tak, ti poděkuje a má radost.“ – světluška

V kategorii skautů a skautek se nejčastěji vyskytovala odpověď, že odměna je ten dobrý pocit, z vykonání dobrého činu (7 odpovědí), dvakrát padla odpověď, že odměnu nevyžadují, ale když jim bude někdo něco chtít věnovat, mohou to přijmout, aby neurazili protistranu. Tři odpovídající uvedli striktně, že žádnou odměnu nevyžadují.

„Hlavně pro mě, že dosáhnu pocit té radosti. Hlavně zpočátku mi to dělalo obrovskou radost...“ – skaut/skautka

Zajímavé povídání bylo s rovery a rangers. Ti se shodli na tom, že rozhodně člověk nemá za vykonání dobrého činu odměnu v jakékoliv podobě očekávat. Že dobrý skutek je právě o tom, že udělám něco navíc bez nároku na odměnu. Na druhou stranu, bychom ale měli být připraveni na to, že příjemce dobra se nám může chtít nějak nebo něčím odvděčit – třeba drobnou radostí, protislužbou a pak by bylo nespolečenské toto odmítat.

Otázka č. 4 Je těžké konat denní příkaz: Vykonej každý den alespoň jeden dobrý skutek?

Benjamínci odpověděli přímým a jednoduchým lehké/těžké. 5 dětí vidí denní dobrý skutek jako lehkou záležitost a jen 3 řekli, že je to těžké. Je vidět, že děti jsou přímé, nezátížené hromadami věcí, na které musíme myslet jako dospělí a současně si s těžkostmi tohoto světa tolik hlavu nelámou. Ale je vlastně dobře, že jim vykonávat dobré činy většinou přijde lehké, protože je to motivuje k plnění dalších.

Myslím si sice, že kdyby došlo na otázku: „A jaký dobrý skutek jsi udělal/a dneska?“ Asi by neuměli odpovědět. I tak si myslím, že je potřeba podporovat u takhle malých dětí vidinu toho, že konat dobro je snadné, protože těžkých věcí by se mohly zaleknout.

U světlušek a vlčat v drtivé většině převážil názor, že to sice je spíše lehké, ale ne každý den je příležitost.

V kategorii skautů a skautek se názor pohyboval mezi „Je to lehké“ (7 odpovědí) až „je to spíše lehké“ (4 odpovědi), dalších pět pak uvádělo odpověď ve smyslu „půl na půl“ „jak kdy“. Rád bych tady zdůraznil dvě odpovědi, které mě osobně dost odzbrojily:

„Lehké, ale pokud jseš třeba na operaci, tak to může být těžké. Ale zase to třeba můžeš ulehčit doktorům, že třeba neřveš, nepožaduješ blbosti a tak.“ – skaut

„Já si toho ani nevšímám, pro mě je těžké odpovídat na otázku: “Co jsi dnes udělal za dobrý skutek?” Podle mě je pro člověka dobré vůle, konat dobré skutky, samozřejmost.“ – skaut

U roverů a rangers se odpovědi už tolik nelišily od těch skautských. Zazněly názory, že člověk dělá dobré skutky automaticky bez rozmýšlení a že pokud je aspoň trochu všímavý, v 90 % případů by to neměl být problém.

„Stane se to těžké, jakmile na to člověk neustále myslí. Je to jednoduché, když to člověk dělá sám od sebe.“ – R@R

Závěrečné zamyšlení

Moje zamyšlení nad dobrými skutky, nebo také činy lásky, určitě nelze považovat za univerzální odpověď. Nedělám si ani ambice na stoprocentní objektivitu a všeobecnou správnost. Chtěl jsem se jednoduše trochu víc zamyslet nad jednou z věcí, která odlišuje skauting od ostatních hnutí a organizací – tedy to jsem si dřív myslel. Tím víc jsem sám byl překvapen zjištěním, že pomoc bližním a okolí nemáme ve svých základech jen my, skauti.

Velmi zajímavé a inspirativní bylo i povídání se členy střediska o dobrých skutcích v rámci mého krátkého výzkumu. Tím bych také chtěl poděkovat vůdkyni našich benjamínků K. Tiché – Kendy, od které mám myšlenku, že spousta činů, které dnes považujeme za společenský standard, mohly být dříve klidně dobrými skutky.

„Proč dělat dobré skutky? Protože můžeme – názor světlušky.“

Seznam použité literatury:

- Scouting for Boys (Slovenský překlad – Skauting pre chlapcov) R. Baden-Powell / překlad: Mgr. Lucia Sucháňová.
- Základy Junáctví – A. B. Svojsík
- Seneca o dobrodiních – Lucius Seneca
- Bible: Český ekumenický překlad
- Slovník naučný - Praha : Nakl.Čs.akademie věd, 1963
- Velký slovník naučný - Praha: Diderot, 1999
- <https://www.modrykonik.cz/vychova/obdobi-vzdoru/>
- https://www.youtube.com/watch?v=nwAYpLVyeFU&ab_channel=LifeVestInside